

Ultima parte a volumului își propune, prin cele patru studii reunite, să abordeze liminalitatea dintr-o perspectivă care depășește investigarea clasică a practicilor rituale ce acompaniază momentele vieții. Valeria Fol se apleacă asupra măștilor funerare, descoperite ca urmare a săpăturilor arheologice, ca element definitoriu al ritului funerar, de vreme ce Brian Hoggard examinează semnificația ritualică a animalelor imolate în pragurile edificiilor, interpretându-le drept „gardieni ai pragului” și, astfel, investiți cu rol protector descifrabil în grilă liminală. În cele din urmă, studiul lui J.S. Mackley propune o abordare, din perspectiva riturilor de trecere a ficțiunii, din romanul medieval *Sir Gawain and the Green Knight*, prin identificarea numeroaselor tranziții la care Gawain este supus, iar Hadas Hirsch integrează în lectura pelerinajului concepțiile transformărilor de stare.

Relativ eterogenă la prima vedere, colecția de studii reunite sub mult prea generoasă umbrelă a riturilor de trecere din timpul prezent mai poate fi supusă și unei forme de supralectură din perspectiva actualității. Într-un sens, actualitatea s-ar putea referi la posibilitatea de aplica în continuare un set de concepte fundamentate acum mai bine de 100 de ani, prin observarea mutațiilor culturale la care sunt supuse riturile de trecere. Pe de altă parte însă, aceeași actualitate ar mai putea fi citită drept posibilitatea pe care aceste concepte o lasă de a fi aplicate, deopotrivă de potrivit, la teme de investigare care nu au fost dintotdeauna modelate teoretic de riturile de trecere. Care dintre interpretări ar fi stat la baza reunirii sub acest titlu a studiilor este, însă, mai puțin relevant, întrucât volumul reprezintă cu certitudine un reper în studiul trilingvității.

ADRIAN STOICESCU

Facultatea de Litere, Universitatea din București

FLORICA DIMITRESCU, *Din lexicul limbii române vechi – și nu numai*, București, Editura Universității din București, 2014, 266 p.

Cartea Floricăi Dimitrescu oferă cititorului interesat de lexicul românesc vechi o serie de studii scrise de autoare, de-a lungul timpului, pe acest subiect, reunite în lucrarea de față. Volumul este alcătuit din două secțiuni distincte. Prima parte a lucrării cuprinde mai multe contribuții cu referire la lexicul limbii române vechi, mai exact studii pe diverse texte din secolul al XVI-lea, precum *Tetraevanghelul* lui Coresi, *Palia de la Orăștie* etc. În partea a doua a cărții, autoarea rememorează unele dintre cele mai importante momente din viață, prilej cu care îi evocă pe marii lingviști ai secolului al XX-lea. Deși studiile grupate în această carte sunt independente, ele au același punct comun: dorința autoarei de a demonstra că este imposibilă cunoașterea lexicului contemporan al limbii române fără a ști și a înțelege baza acestuia, anume lexicul secolului al XVI-lea.

Florica Dimitrescu are în vedere, în lucrarea de față, texte din secolul al XVI-lea, fiindcă în acea perioadă apar și primele repere cu privire la conturarea limbii române literare. Cele două părți sunt precedate de un cuvânt înainte, care prezintă obiectivul și structura lucrării, precum și motivația pentru alegerea criteriului cronologic în ordonarea textelor.

Cel mai vechi articol datează din anul 1963, însă cele mai numeroase sunt publicate după anul 2000. Prima secțiune a cărții cuprinde douăsprezece articole, texte ale unor conferințe sau comunicări, ținute la diverse reuniuni științifice și dedicate atât colegilor de la Universitate sau de la Institutul de Lingvistică, cât și profesorilor pe care autoarea îi respectă foarte mult, Alexandru Rosetti și Jacques Byck. Dintre aceste articole, două texte sunt inedite: *Comparații între primele două tipărituri în română ale Evangheliilor, cu privire specială asupra lexicului* (pp. 111-129) și *Denumirile vechi și noi ale unui microsistem profesional – măcelar* (pp. 153-169).

Articolele primei părți cuprind note despre datarea și predatarea unor cuvinte (pp. 26-33), continuă cu domenii mai puțin cercetate, cum ar fi denumiri de monede (pp. 33-41), de țesături, de materiale textile, de îmbrăcăminte și de încălțăminte (pp. 41-50), termenii cromatici de origine turcă (pp. 91-102), împrumuturile vechi și noi de origine italiană (pp. 131-152), denumirile vechi și noi ale unei profesii, cea de *măcelar* (pp. 153-169). Fiecare studiu se încheie cu un deziderat formulat pentru viitori cercetători.

Florica Dimitrescu expune diverse teorii cu privire la istoria unor lucrări lexicografice și compară lexicul din textele secolului al XVI-lea cu lexicul secolelor al XX-lea și al XXI-lea, analizând îndeaproape limbajul presei, dintr-un motiv bine întemeiat: accesibilitatea publicului larg la presă (pp. 198-208). Lucrările de referință în acest sens sunt *Dicționarul limbii române XVI* (DLR XVI, nefinalizat), care ilustrează, pe cât se poate, lexicul tuturor scrierilor românești din secolul al XVI-lea, și *Dicționarul de cuvinte recente* (DCR, ediția II, 1997), care cuprinde lexicul întâlnit în paginile presei.

În articolul *Observații asupra unor denumiri de țesături, de îmbrăcăminte și de încălțăminte în textul Paliei de la Orăștie* (pp. 41-49), autoarea examinează numeroase cuvinte ce aparțin sferei textilelor și le analizează minuțios prin descrierea termenului respectiv, urmată de indicațiile morfologice, anul primei înregistrări în română prin indicarea sursei, definiția, ilustrarea printr-un citat sau două, etimologia și numărul de ocurențe în textul citat. Din acest material lexical, autoarea separă unitățile lexicale în categorii distincte pentru înțelegerea cât mai corectă atât a termenilor cunoscuți în prezent, cât și a termenilor arhaici și regionali. Pentru a releva gradul de complexitate a temei abordate, Florica Dimitrescu recurge la statistici și arată că, în textele studiate, termenii care denumesc obiecte de îmbrăcăminte sau de încălțăminte sunt de aproximativ patru ori mai numeroși decât cei care se referă la țesături.

În *Denumirile de textile în limba română* (p. 50-63), autoarea extinde cercetarea și face analogii între toponime, denumiri de țesături și fibre textile, îmbinând domeniile extralingvistice ale geografiei și industriei textile cu acela lingvistic. De asemenea, este avut în vedere sensul etimonului (în cazul de față, turcesc și italian) și sensul termenului rezultat în limba română. Denumirile țesăturilor pot trece ușor dintr-o limbă în alta, prin comerț și prin modă, autoarea subliniind complexitatea acestui subiect.

Pasiunea Floricăi Dimitrescu pentru studiul textelor vechi este reliefată prin analizele minuțioase consacrate comparațiilor între mai multe texte vechi. În această privință, este de reținut paralela lexicală dintre *Tetraevanghelul* lui Coresi și *Palia de la Orăștie* (pp. 82-90), autoarea urmărind ponderea termenilor (pe baza unei analize cantitative, statistice), probleme de etimologie și semantică.

Reținem și articolul *Comparații între primele două tipărituri în română ale Evangheliilor, cu privire specială asupra lexicului* (pp. 111-129), anume primele două traduceri tipărite ale *Evangheliilor* în limba română, *Evangheliarul* de la Sibiu și *Tetraevanghelul* lui Coresi. Comparația lexicală conduce la câteva concluzii certe: în ceea ce privește ponderea termenilor din domeniul textilelor, în *Evangheliarul* de la Sibiu se găsesc 18 cuvinte, dintre care termeni necunoscuți: *plașcă*, *zgarbură* și *învești* etc., iar în *Tetraevanghel* se găsesc 32 de termeni, dintre care termeni necunoscuți: *canfă*, *pomiselnic*, *tâmbariu* etc. În rândul acestora se înregistrează 18 cuvinte comune. De asemenea, este identificată existența unui termen în *Tetraevanghel*, care este atestat mai înainte de secolul al XVI-lea, în anul 1462: cuvântul *foță*. Exemplele semnalate de către autoare conturează întrebări privitoare la sursa celor două texte.

Un alt articol se oprește asupra împrumuturilor din italiană, *Împrumuturi vechi și împrumuturi noi de origine italiană în limba română* (pp. 131-152), autoarea arătând că italiana este prima influență romanică exercitată asupra românei. Florica Dimitrescu alege să evidențieze termeni ce aparțin domeniului gastronomic pentru a reliefa actualitatea împrumuturilor, dar și faptul că analiza termenilor ridică anumite probleme.

Prin studiul denumirilor pentru *măcelar* (pp. 153-169), autoarea evidențiază varietatea dificultăților pe care le poate ridica analiza unui concept din lexicul profesional. Posibilitățile de

exprimare a profesiei sunt multiple; autoarea a consultat mai multe dicționare ale limbii române, a urmărit definiții, etimologii, seriile de trăsături din punct de vedere geografic și relațiile cu alți termeni din aceeași familie lexicală. O astfel de profesie se exprimă prin mai mulți termeni, ca de exemplu: *afumător, bocciu, măcelar de buștean, casop, mezelar, misar, preparator, tranșator de carne* etc.

Aspectele prezentate în partea a doua a cărții, sub forma a treisprezece articole, au în vedere comemorarea unor personalități ale lingvisticii românești. Momentul în care îi cunoaște pe marii lingviști, care aveau să-i fie profesori, anume pe Alexandru Rosetti și pe Jacques Byck, a trezit profundă încântare în sufletul autoarei, pe atunci studentă a Facultății de Litere. Cei doi profesori – cărora li se face un portret detaliat – i-au deschis apetitul pentru studiul limbii vechi studentei Florica Dimitrescu, pe care au ales-o să fie preparatoare la Catedra de limba română și să activeze în cadrul Institutului de Lingvistică încă din anul al III-lea.

Reținem, de asemenea, portretele lui Basil Munteanu (pp. 182-187), al lui L. Gálđi (pp. 187-189) și Eugen Simion (pp. 218-223), cel din urmă prezentat într-o altă ipostază, mai puțin cunoscută nouă, cea de lingvist.

Alte câteva articole fac referire la momente cruciale din viața Floricăi Dimitrescu. Fie că au avut loc la Școala Centrală de fete, acolo unde aceasta și-a petrecut anii de liceu, fie că au avut loc în interiorul Facultății de Litere sau în cadrul Institutului de Lingvistică, autoarea își exprimă sentimentul de admirație pentru vremurile de altădată.

În cadrul acestei părți există și un text inedit, anume *Pe marginea unui excelent dicționar român-polon* (pp. 225-233), ceea ce îi dă ocazia autoarei să-și exprime aprecierea față de cei care au reușit să ducă la bun sfârșit o lucrare de amploare și, în general, lucrări care au fost elaborate cu mari eforturi.

În concluzie, cercetările întocmite de-a lungul timpului de Florica Dimitrescu au adus o perspectivă nouă în cercetarea limbii române, oferind posibilitatea cunoașterii lexicului vechi printr-o analiză detaliată. Lucrarea Floricăi Dimitrescu constituie un reper în cercetarea lexicului românesc din secolul al XVI-lea. Metoda aleasă de autoare, de a compara textele și de a examina amănunțit sensurile cuvintelor, este una viabilă pentru o bună înțelegere a lexicului vechi și a celui actual.

drd. ALINA ROINIȚĂ

Facultatea de Litere, Universitatea din București